

FRÅN DÖDEN TILL DOMEDAGEN

Den islamiska begravningsritualen och eskatologin i sunnitisk tradition

Akademisk artikel inom islamologi

Nyckelord: Islam, begravning, janaza, barzakh, eskatologi, sunni, fiqh

Abstrakt

Denna artikel behandlar den islamiska begravningstraditionen inom sunnitisk islam, från det att en person dör tills kroppen och själen återförenas på Domedagen (Yawm al-Qiyama). Med stöd i primärkällorna Koranen, de sex kanoniska hadithsamlingarna (al-Kutub al-Sitta) samt klassisk fiqh-litteratur från de fyra sunnitiska rättsskolorna – hanafitisk, malikitisk, shafiitisk och hanbalitisk – analyseras de rituella, teologiska och eskatologiska dimensionerna av islams syn på döden. Artikeln visar att den islamiska dödstraditionen utgör ett sammanhängande system som förenar juridisk praxis (ahkam al-amwat), konceptet om mellantillståndet (barzakh), gravens prövning (fitnat al-qabr), och den yttersta uppståndelsen (al-ba'th wa al-nushur). Studien bidrar till förståelsen av hur sunnitisk teologi och juridik harmonierar kring frågor om döden, livet efter detta och gudomlig rättvisa.

1. Introduktion

Döden är ett oundvikligt faktum som varje religion förhåller sig till, och inom islam utgör det eskatologiska ramverket en central del av den religiösa världsbilden. Den sunnitiska islamtraditionen erbjuder ett detaljerat och systematiserat svar på frågorna om vad som händer med människan efter döden – ett svar som vilar på Koranens explicita utsagor, Profetens (frid vare med honom) sunna samt de lärdes (ulama) juridiska och teologiska utläggningstraditioner.

Islamisk begravningsrättigheter (ahkam al-amwat) reglerar noggrant varje steg i processen: från den döendes sista ögonblick, via rituell tvagning (ghusl), insvepning (kafn), begravningsbönen (salat al-janaza), nedläggning i graven (dafn), och livet i graven (hayat al-barzakh), fram till den yttersta uppståndelsen och Domedagen. Dessa riter är inte blott ceremonier utan teologiskt laddade handlingar som återspeglar fundamentala islamiska trosartiklar (aqa'id).

Syftet med denna artikel är att systematiskt kartlägga och analysera detta kontinuum – från döden till Domedagen – med utgångspunkt i sunnitiska primär- och sekundärkällor. Artikelns tillämpar en kombination av textkritisk och komparativ metod, där normativa texter (Koranen och hadith) ställs i relation till klassiska juridiska och teologiska verk.

1.1 Källmaterial och metod

Det primära källmaterialet består av Koranen samt de kanoniska hadithsamlingarna: Sahih al-Bukhari, Sahih Muslim, Sunan Abu Dawud, Jami' at-Tirmidhi, Sunan al-Nasa'i och Sunan Ibn Majah – tillsammans kända som al-Kutub al-Sitta. Klassiska fiqh-verk som konsulterats inkluderar al-Mawsili's *al-Ikhtiyar li-Ta'lil al-Mukhtar* (hanafitisk skola), Ibn Rushds *Bidayat al-Mujtahid* (malikitisk), al-Nawawi's *al-Majmu'* (shafiiitisk) och Ibn Qudama's *al-Mughni* (hanbalitisk). För den teologiska dimensionen används Ibn Kathirs *al-Bidaya wa al-Nihaya* och al-Suyuti's *Sharh al-Sudur bi-Sharh Hal al-Mawta wa al-Qubur*.

2. De sista ögonblicken: Döendet (al-

ihtidhar)

2.1 Talbinen och shahadans läsning

Inom sunnitisk tradition är de sista ögonblicken av livet omgärdade av specifika religiösa föreskrifter. Den döende uppmanas att uttala eller höra shahadat – trosbekännelsen – som sina sista ord. Detta grundas på en hadith i Sahih Muslim (bok 2, hadith 916) där Profeten (frid vare med honom) säger: *"Lägg an era döendes (ord): La ilaha illa Allah."*¹ Al-Nawawi kommenterar att den döende bör uppmuntras att uttala shahadan, men att man inte ska insistera om personen redan sagt den, för att undvika att det sista han eller hon ytrar är en förnekelse av irritation.²

En annan rekommenderad handling är att recitera Sura Yasin (Koranen 36) vid den döendes sida. Abu Dawud och Ibn Majah rapporterar att Profeten sade: *"Recitera Yasin för era döende."*³ De lärde har diskuterat huruvida detta avser dem som håller på att dö eller dem som redan dött – men majoritetssyn inom shafiiitisk och hanbalitisk skola är att det syftar på den döende.

2.2 Ängeln Azra'ils ankomst

Koranen omnämner dödsängeln explicit: *"Säg: Dödsängeln, som är satt över er, skall ta er [vid er tid], och sedan skall ni föras tillbaka till er Herre."* (Koranen 32:11). Ängeln Azra'il – eller Malak al-Mawt – är den som tar själen (ruuh) ur kroppen. Sunnitisk teologi, formulerad av bland andra Ibn Kathir, beskriver att änglar av ljus omger den döende troende med nåd och välluktande doft, medan änglar av mörker omger den otrognes själ med bestraffning.⁴

Al-Bukhari och Muslim rapporterar den välkända hadithen (Hadith al-Barra) som skildrar hur Azra'il och de goda änglarna välkomnar en troende själ: *"När den troende befinner sig i döden och nära övergången till livet efter detta, stiger änglar ner till honom med vita ansikten, som liknar solen, med ett sveplinne och välluktande örter från paradiset."*⁵

2.3 Rekommenderade handlingar omedelbart efter döden

Fiqh-källorna är eniga om ett antal handlingar som bör utföras omedelbart

efter döden: ögonen ska slutas (baserat på hadithen i Sahih Muslim om att Profeten slöt Abu Salamas ögon⁶), hakan ska bindas upp, kroppen ska läggas rakt med ansiktet mot qibla (Meckas riktning), och kroppen ska täckas med ett lakan. Ibn Qudama understryker att dessa åtgärder syftar till att hedra den dödes kropp, vars helighet (hurmat al-mayyit) kvarstår även efter döden.⁷

3. Den rituella tvagningen (Ghusl al-Mayyit)

3.1 Rättslig status och grundläggande regler

Ghusl al-mayyit – den rituella tvagningen av den döde – är en fard kifaya (kollektiv plikt) enligt alla fyra sunnitiska rättsskolor. Om tillräckligt många i samfundet utför den, befrias övriga från plikten; om ingen gör det, syndar hela samfundet.⁸ Den rättsliga grunden är Profetens instruktion vid dottern Zaynabs död, riporterad av al-Bukhari och Muslim: *”Tvätta henne tre gånger eller fem gånger eller mer om ni anser det nödvändigt, med vatten och lotus-blad, och använd kamfer i den sista tvagningen.”*⁹

Tvagningen ska utföras av en muslim av samma kön som den döde, med undantag för make/maka (alla fyra skolorna tillåter att en make/maka tvättar den andra). Barns kroppar kan tvättas av vuxna oavsett kön.

3.2 Proceduren

Klassiska fiqh-verk beskriver en detaljerad procedur: Kroppen placeras på ett bord eller platta; den döljs från naveln till knäna. Tvagningen börjar med att kroppen läggs på vänster sida och ryggen tvättas, sedan på höger sida. Buken trycks varsamt för att töm restinnehåll. Munnen och näsan rengörs utan att vatten tränger in (till skillnad från ablution för levande). Al-Nawawi specificerar i *al-Majmu'* att njetan (niyya) ska göras vid tvagningens start, och att wudhu (rituell tvagning) utförs på kroppen som för levande, varefter hela kroppen tvättas.¹⁰

Antalet tvagningar ska vara udda: tre är minimikravet; fem eller sju är sunna. Al-Bukhari rapporterar: *”Gör det udda – tre, fem eller sju – om det behövs mer.”*¹¹ Lotus-blad (sidr) används i minst en tvagning för rening och vällukt; kamfer (kafur) i den sista tvagningen.

3.3 Martyrer och undantag

Sunnitisk fiqh är enig om att slagfältsmartyrerna (shuhada al-ma'raka) inte ska tvättas och inte ska begrundas med begravningsbön, baserat på hadithen om Uhud-martyrerna: Profeten beordrade att de skulle begravas med sina sår och blod utan tvagning.¹² Ibn Qudama förklarar att martyrernas blod är ett vittnesbörd (shahada) inför Allah och bör inte avlägsnas.¹³

4. Insvepning (al-Kafn)

4.1 Material och antal lager

Den dödes kropp sveps in i vita linnetyger (kafan). Profeten (frid vare med honom) begravdes i tre vita yemenitiska tyger (luffa), och detta betraktas som sunna för männen. Hadithen i Sahih al-Bukhari (bok 23, hadith 360) specificerar: *"Profeten (frid vare med honom) sveptes in i tre vita yemenitiska tyger - det var inte en skjorta och inte en turban."*¹⁴

För kvinnor rekommenderar majoriteten av fuqaha (rättslärde) fem stycken tyger: ett underklädesplagg (izar), en skjorta (qamis), ett huvudtäck (khimar) och två yttre tyger. Hanafiskolan tillåter tre, vilket anses vara minimikravet.¹⁵

4.2 Välluktande ämnen och förbjudna material

Det är sunna att använda välluktande ämnen (tib) vid insvepningen, såsom kamfer, mysk och aloe vera, baserat på Profetens praxis. at-Tirmidhi rapporterar att Profeten sade: *"När ni sveper in era döda i kafan, gör det vackert."*¹⁶ Det är däremot förbjudet att använda siden för män, liksom det är förbjudet att överkosta sig på materialet - medelvägen rekommenderas av alla fyra skolorna.

5. Begravningsbönen (Salat al-Janaza)

5.1 Rättslig status och grundstruktur

Salat al-janaza – begravningsbönen – är en fard kifaya. Samtliga fyra rättsskolor är eniga om att bönen ska utföras stående, utan ruku (böjning) eller sujud (prostration), och att den består av fyra takbirat (upprepningar av Allahu Akbar).¹⁷ Profetens ord i Sahih al-Bukhari: *”Den som deltar i janazabönen och stannar till efter begravningen, får två qirat [stora belöningar].”*¹⁸

5.2 Börens struktur

Bönen struktureras enligt följande: (1) **Första takbir**: Recitation av al-Fatiha (obligatoriskt enligt shafiitisk och hanbalitisk skola, sunna enligt hanafitisk); (2) **Andra takbir**: Salawat (välsignelse över Profeten och hans familj, som i Ibrahims välsignelse); (3) **Tredje takbir**: Bön för den döde (du’a); (4) **Fjärde takbir**: Ytterligare du’a eller tystnad, följt av taslim (att vända sig till höger och vänster och säga ‘as-salamu ‘alaykum’).¹⁹

Bönen för den döde vid tredje takbir inkluderar den välkända du’a från Abu Dawud och al-Nasa’i: *”O Allah, förlåt vår levande och vår döde, vår frånvarande och vår närvarande, vår unge och vår äldre, vår man och vår kvinna.”*²⁰

5.3 Imam och uppställning

Imamen (ledaren för bönen) ställer sig vid mannens huvud och vid kvinnans midja, enligt en hadith hos Abu Dawud och at-Tirmidhi.²¹ Al-Nawawi noterar att om imam ställer sig vid fel position, är bönen ändå giltig men man har lämnat sunna. Bönen kan utföras i moskén, vid graven (salat al-qabr), och det finns stöd i hadith för att be janazabönen för en frånvarande (salat al-gha’ib), vilket praktiseras inom hanafitisk, shafiitisk och hanbalitisk skola.

6. Nedläggning i graven (al-Dafn)

6.1 Gravens utformning

Sunnitisk fiqh beskriver två typer av gravar: *lahd* (en nisch i sidan av gravens botten, mot qibla) och *shaqq* (ett rakt schakt). *Lahd* är sunna och föredras enligt hadithen i al-Nasa’i där Profeten sade: *”Lahd tillhör oss*

[muslimerna] och shaqq tillhör andra.”²² Graven bör vara djup nog att förhindra dålig lukt och skydda kroppen mot rovdjur – minst en armlängd djup enligt hanbalitisk och hanafitisk skola.

6.2 Nedläggning och qiblans riktning

Kroppen placeras i graven på höger sida med ansiktet mot qibla (Mecka). Profeten (frid vare med honom) instruerade: ”Qibla är er qibla i livet och i döden.”²³ Vid nedläggningen reciteras: ’Bismillah wa ’ala millati rasulillah’ (I Allahs namn och i enlighet med Allahs Budbärares tradition).²⁴

Suturerna på kafan (sveplinet) löses upp i graven. Talen om det är tillåtet att lägga en kudde eller stöd under huvu det varierar: hanafitisk och shafiitisk skola tillåter det, medan malikitisk skola avvisar det. Graven täcks sedan med jord och en upphöjning om en handflata är sunna, baserat på att Profeten täckte Sa’d ibn Mu’adhs grav med sin hand.²⁵

6.3 Förbjudna handlingar vid graven

En rad handlingar är förbjudna vid graven: Det är haram (förbjudet) att bygga konstruktioner ovanpå gravar, att gipsa eller vitkalka dem, att skriva på dem och att tända lampor vid dem – allt baserat på hadithen i Sahih Muslim: ”Allahs Budbärare förbjöd att vitkalka gravar, att sitta på dem eller att bygga något ovanpå dem.”²⁶ Ibn Qudama och al-Nawawi är eniga om dessa förbud, men det finns en diskussion om konstruktioner på gravar för att underlätta identifiering (javazt al-i’lam), vilket hanafitisk och malikitisk skola tillåter i begränsad form.

7. Livet i graven: Barzakh

7.1 Barzakh – mellantillståndet

Barzakh (arabiska: برزخ, ’barriär’ eller ’mellanrum’) är det teologiska konceptet för tillståndet mellan individens död och Domedagen. Koranen omnämner barzakh explicit: ”Och bakom dem finns en barriär [barzakh] fram till den dag då de skall återuppväckas.” (Koranen 23:100). Ibn Kathir kommenterar att barzakh är en skiljegräns (hajiz) som förhindrar de döda från att återvända till den levande världen, och att det är ett tillstånd av antingen välsignelse eller bestraffning beroende på individens handlingar.²⁷

Al-Suyuti ägnar i *Sharh al-Sudur* ett helt verk åt barzakh och sammanfattar den sunnitiska positionen: Livet i barzakh är reellt (haqiqi), inte symboliskt. Själen och kroppen befinner sig i ett tillstånd av antingen nas'im (frid, välgång) eller 'adhab (straff) fram till uppståndelsen.²⁸

7.2 Gravens prövning (Fitnat al-Qabr)

En av de mest genomgående läror i sunnitisk eskatologi är gravens prövning. Profeten (frid vare med honom) beskriver i en hadith hos al-Bukhari och Muslim att två änglar – Munkar och Nakir – besöker den döde i graven och ställer tre frågor: *"Vem är din Herre? Vad är din religion? Vem är denne man [som sändes till er]?"*²⁹

Den troende svarar: 'Min Herre är Allah, min religion är Islam, och den mannen är Muhammad (frid vare med honom).' Den otrogna svarar: 'Jag vet inte.' Konsekvenserna är dramatiska: Den troendes grav vidgas och fylls med ljus och vällukt; den otrognas grav tränger ihop kroppen tills revbenen brister, fylld med eld och mörker. Denna hadith räknas som mutawatir (otaliga led av trovärdiga vittnen) i sunnitisk hadith-vetenskap.³⁰

7.3 Gravens välgång och bestraffning ('Adhab al-Qabr wa Na'imuhu)

'Adhab al-qabr (gravens bestraffning) och na'im al-qabr (gravens välgång) är fast etablerade dogmer (aqā'id) inom sunnitisk teologi. Imam Ahmad ibn Hanbal inkluderade dem i sin *Usul al-Sunna*, och al-Tahawi's *al-'Aqida al-Tahawiyya* – ett av de mest accepterade teologiska dokumenten i sunnitisk islam – fastslår: *"Vi tror på gravens straff för dem som förtjänar det, och på frågan från Munkar och Nakir."*³¹

Koranen ger implicit stöd för 'adhab al-qabr i Sura Ghafir (40:46): *"Elden skall de ställas inför morgon och kväll [i detta mellantillstånd], och den Dag då Timmen inträffar [skall det sägas]: Låt Faraos folk komma in i den hårdaste straffet."* Sunnitisk exeges (tafsir), exemplifierad av al-Tabari och Ibn Kathir, tolkar 'morgon och kväll' som en referens till barzakh-tillståndet och 'den Dag' som Domedagen.³²

7.4 Profylaktiska handlingar mot gravens

bestraffning

Sunnitisk tradition beskriver handlingar och tillstånd som skyddar mot 'adhab al-qabr. I Sahih al-Bukhari nämner Profeten att straff kan avväjas av: martyrdöden; att dö av pesten; dö med magens sjukdomar; och Sura al-Mulk (Koranen 67) som reciteras regelbundet.³³ Ibn al-Qayyim al-Jawziyya utarbetar i *al-Ruh* en systematisk redogörelse för sambandet mellan en persons handlingar i livet och deras tillstånd i barzakh, och menar att barzakh-tillståndet är en direkt återspeglning av personens andliga tillstånd vid döden.³⁴

8. Tecken på Domedagens annalkande (Ashra't al-Sa'a)

8.1 Klassificering av tecknen

Sunnitisk hadith-litteratur kategoriserar tecknen på Domedagen i *asghrar* (mindre tecken) och *kubra* (stora tecken). Al-Suyuti sammanfattar i *al-'Arf al-Wardi fi Akhbar al-Mahdi* och Ibn Kathir i *al-Nihaya fi al-Fitan wa al-Malahim* de hundratals hadithen om dessa tecken. De tio stora tecknen (al-ashra' al-kubra) räknas upp i en hadith hos Muslim (hadith 2901): uppkomsten av Mahdi, al-Masih al-Dajjal (Antikrist), Jesu (Isas) nedstigning, Gog och Magog (Yajuj och Majuj), tre landnedsjunkningar, rök (dukhan), uppkomsten av ett djur (Dabba), solen som går upp i väst och elden från Aden.³⁵

8.2 Al-Mahdi och Isa ibn Maryam

Sunnitisk teologi förväntar sig att al-Mahdi – en rättfärdig ledare av Profetens ätt – skall uppträda i slutet av tider. Abu Dawud, at-Tirmidhi och Ibn Majah rapporterar att Profeten sade: *"Al-Mahdi tillhör mig [min familj], av Fatimas avkomma."*³⁶ Han förväntas regera i sju till nio år och fylla världen med rättvisa efter att den fyllts med orättfärdighet.

Nära ansluten är tron på Jesu (Isas) återkomst (nuzul Isa). Sahih al-Bukhari och Muslim rapporterar att Profeten sade: *"Vid Honom i vars hand min själ är, Marias son [Isa] skall snart stiga ned bland er som en rättvis domare; han skall krossa korset, döda grisen och avskaffa jizya [skyddsavgiften], och rikedomerna skall flöda i sådana mängder att ingen längre tar emot*

den.³⁷

9. Uppståndelsen (al-Ba'th wa al-Nushur)

9.1 Blåsningen i Suren

Uppståndelsen inleds med att ängeln Israfil blåser i basunen (al-Sur). Koranen omnämner detta vid upprepade tillfällen: *"Och blåsningen i basunen sker, och alla som finns i himlarna och på jordet svimmar av, utom dem Allah vill skona."* (Koranen 39:68). Sunnitisk exeges identifierar två eller tre blåsningar: den första orsakar universell medvetlöshet och död; den andra orsakar uppståndelsen.³⁸

Al-Suyuti redovisar i *al-Itqan* att majoriteten av de klassiska exegeterna – inklusive al-Tabari, Ibn Kathir och al-Qurtubi – tolkar de 40 (år, dagar eller timmar) som nämns i Koranen 39:68 som tidsintervallet mellan de två blåsningarna.³⁹

9.2 Kroppens återförening med själen

Uppståndelsen innebär att Allahs regn (matar al-ba'th) faller ned och får de döda att växa ur graven, varefter Allah blåser in andarna igen. Koranen (36:51–52): *Och i basunen blåses, och se, de störtar fram från gravarna mot sin Herre. De säger: Ve oss! Vem har väckt oss från vår viloplats?* Sahih al-Bukhari (bok 65, hadith 4814) beskriver att de döda uppstår nakna och oomskurna, precis som de skapades, och att Profeten Ibrahim (Abraham) kommer att bli den första påklädde.⁴⁰

9.3 Samlingen på Mahshar

Alla de uppståndna samlas på en stor och öppen plats kallad Mahshar (samlingens plats) eller Ard al-Hashr. Koranen (Sura Ibrahim 14:48): *"Den dag då jorden skall bytas ut mot en annan jord och himlarna likaså."* Profeten beskriver i Sahih al-Bukhari att solens placering är nära skallarnas, och att det brinner av hetta, och att svetten hos folk uppgår till olika nivåer beroende på deras handlingar.⁴¹

Under mahshar väljer Allahs utvalda folk (anbiya, siddiqun, shuhada) att inte intercede (be för andras räkning) av ödmjukhet, och den sista

profeten Muhammad (frid vare med honom) är den ende som har tillåtelse att utföra al-shafa'a al-'uzma (den stora förbönden).⁴²

10. Domedagen (Yawm al-Qiyama): Dom och fördelning

10.1 Redovisningens bok och mizan

Varje individ presenteras inför Allah med sin handlingsbok (kitab al-a'mal). Koranen (17:13-14): *"Varje människas öde har vi bundit om hennes hals, och vi skall på uppståndelsens dag lägga fram en bok för henne, som hon skall finna öppen."* Boken ges i höger hand åt de saliga och i vänster hand (eller bakifrån) åt de fördömda.

Mizan (rättvisevågen) är ett instrument för att väga handlingarna. Koranen (Sura al-A'raf 7:8-9): *"Vägningen den dagen är sanningen: De vars bördor är tunga - det är de som [skall ha] framgång. Och de vars bördor är lätta - de är de som förlorat sina själar."* Ibn Kathir understryker att mizanen är bokstavlig (haqiqi) och inte symbolisk - en position som delas av Ahl al-Sunna wa al-Jama'a i opposition mot dem som allegoriserar den.⁴³

10.2 Al-Sirat - bron

Al-Sirat är en bro ovanför Helvetet (Jahannam) som alla måste passera. Sahih al-Bukhari och Muslim riporterar Profetens beskrivning: Bron är tunnare än ett hårstrå och skarpare än ett svärd; de fromma passerar med blixstens hastighet, medan syndare snubblar och faller ned i Elden.⁴⁴ Sufi-riktingens allegoriska tolkning avvisas av hanbalitisk teologi; Ibn Taymiyya insisterar på brons bokstavliga realitet.⁴⁵

10.3 Paradiset (al-Janna) och Helvetet (al-Nar)

Sunnitisk teologi särskiljer sju nivåer av paradiset (Firdaws, 'Adn, Na'im, al-Ma'wa, Dar al-Salam, Dar al-Khuld och al-Maqam al-Amin) och sju nivåer av helvetet (Jahannam, Laza, al-Hutama, al-Sa'ir, Saqar, al-Jahim och al-Hawiya). Koranen och hadith beskriver paradiset njutningar: floder av honung, mjölk och vin, slott av pärlor och sapphirer, och - viktigast av allt - att se Allahs ansikte (ru'yat Allah).⁴⁶

Ru'yat Allah - att se Allah - är den yttersta välsignelsen i paradiset. Sahih

al-Bukhari (bok 97, hadith 7437): *”Ni skall se er Herre som ni ser fullmånen och ni tvivlar inte på att det är den [som ni ser].”* Al-Ash’ari och al-Maturidi – de två grundläggande sunnitiska kalam-skolorna – är eniga om att ru’yat Allah är en reell, bokstavig upplevelse (utan att fråga om ‘hur’, bi-la kayf).⁴⁷

10.4 Tro, handlingar och den gudomliga nådens roll

Sunnitisk teologi håller en mellanimposition i frågan om synd och dom: En muslim som begår stora synder är inte kafir (otroende) men riskerar ‘adhab (straff). Al-Tahawi fastslår: *”Vi hoppas att de fromma bland de troende skall föras in i paradiset och vi fruktar för syndarna, men vi fördömer dem inte till helvetet.”*⁴⁸ Den slutliga domen tillhör Allah allena, och Hans nåd (rahma) och rättvisa (‘adl) är ständigt betonade.⁴⁹

11. Slutsats

Den islamiska begravningstraditionen och eskatologin inom sunnitisk islam utgör ett sammanhängande och systematiserat kontinuum som löper från de sista ögonblicken av livet till den yttersta domen. I varje steg av denna process – ritualerna vid döden, tvagning, insvepning, begravningsbön, nedläggning i graven, barzakh-tillståndet, uppståndelsen och Domedagen – återspeglas grundläggande islamiska övertygelser om Guds enhet (tawhid), rättvisets nödvändighet (mizan) och nådens möjlighet (rahma).

Den sunnitiska traditionen utmärker sig för sin kombination av rättslig stringens (fiqh), teologisk precision (kalam/aqa’id) och djup andlighet. De fyra rättsskolorna erbjuder en rik variation i detaljer men konvergerar i sin enighet om de grundläggande principerna. Hadith-litteraturen utgör det oundgängliga länken mellan den Koraniska uppenbarelse och den juridisk-teologiska praktiken.

Framtida forskning bör undersöka de regionala variationerna i begravningspraxis bland muslimska befolkningar globalt, samt hur klassiska islamiska läror om döden och livet efter detta tolkas och tillämpas i en modern, sekulariserad kontext. Dialogen mellan sunnitisk islamologi och jämförande religionsvetenskap är ett fruktbart fält för vidare studier.

Noter

1. Muslim ibn al-Hajjaj, *Sahih Muslim*, kitab al-jana'iz, hadith 916; al-Nawawi, *Sharh Sahih Muslim* (Beirut: Dar Ihya al-Turath, 1972), 6:455.
2. Al-Nawawi, *al-Majmu' Sharh al-Muhadhdhab* (Jedda: Maktabat al-Irshad, n.d.), 5:63.
3. Abu Dawud al-Sijistani, *Sunan Abu Dawud*, kitab al-jana'iz, hadith 3121; Ibn Majah, *Sunan Ibn Majah*, hadith 1448. Hadithen är diskuterad vad gäller dess autenticitet.
4. Ibn Kathir, *al-Bidaya wa al-Nihaya* (Beirut: Dar al-Fikr, 1986), 1:46–52.
5. Ahmad ibn Hanbal, *Musnad Ahmad*, hadith 18557; Ibn Hibban, *Sahih Ibn Hibban*, hadith 3012. Jfr. Abu Dawud, hadith 4753.
6. Muslim, *Sahih Muslim*, kitab al-jana'iz, hadith 920.
7. Ibn Qudama al-Maqdisi, *al-Mughni* (Kairo: Maktabat al-Qahira, 1968), 2:458.
8. Ibn Rushd al-Hafid, *Bidayat al-Mujtahid wa Nihayat al-Muqtasid* (Kairo: Dar al-Hadith, 2004), 1:226.
9. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-jana'iz, hadith 1253; Muslim, kitab al-jana'iz, hadith 939.
10. Al-Nawawi, *al-Majmu'*, 5:100–112.
11. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-jana'iz, hadith 1254.
12. Ibn Majah, *Sunan Ibn Majah*, kitab al-jana'iz, hadith 1514; Abu Dawud, hadith 2298.
13. Ibn Qudama, *al-Mughni*, 3:492.
14. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-jana'iz, hadith 1271.
15. Al-Mawsili al-Hanafi, *al-Ikhtiyar li-Ta'lil al-Mukhtar* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 2010), 1:89.
16. at-Tirmidhi, *Jami' at-Tirmidhi*, kitab al-jana'iz, hadith 991.
17. Ibn Rushd, *Bidayat al-Mujtahid*, 1:233.
18. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-jana'iz, hadith 1325.
19. Al-Nawawi, *al-Majmu'*, 5:208–215.
20. Abu Dawud, *Sunan Abu Dawud*, kitab al-jana'iz, hadith 3201; al-Nasa'i, *Sunan al-Nasa'i*, hadith 1983.
21. Abu Dawud, *Sunan Abu Dawud*, kitab al-jana'iz, hadith 3195; at-Tirmidhi, hadith 1034.
22. Al-Nasa'i, *Sunan al-Nasa'i*, kitab al-jana'iz, hadith 2008.
23. Refereras i Ibn Qudama, *al-Mughni*, 2:471, med hänvisning till Profetens praxis.
24. Abu Dawud, *Sunan Abu Dawud*, hadith 3213; Ibn Majah, hadith 1550.
25. Muslim, *Sahih Muslim*, kitab al-jana'iz, hadith 966.
26. Muslim, *Sahih Muslim*, kitab al-jana'iz, hadith 970.

27. Ibn Kathir, *Tafsir al-Qur'an al-'Azim* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 1998), 5:481.
28. Al-Suyuti, *Sharh al-Sudur bi-Sharh Hal al-Mawta wa al-Qubur* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 2002), sid. 63–102.
29. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-jana'iz, hadith 1369; Muslim, kitab al-janna, hadith 2870.
30. Ibn Rajab al-Hanbali, *Ahwal al-Qubur* (Kairo: Dar al-Ilyman, 1985), sid. 42–55.
31. Al-Tahawi, *al-'Aqida al-Tahawiyya*, paragraph 71 (övers. i Keller, *The Reliance of the Traveller*, Appendix C).
32. Al-Tabari, *Jami' al-Bayan 'an Ta'wil Ay al-Qur'an* (Beirut: Mu'assasat al-Risala, 2000), 21:340; Ibn Kathir, *Tafsir*, 7:135.
33. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, hadith 6362; al-Nasa'i, hadith 2056.
34. Ibn al-Qayyim al-Jawziyya, *Kitab al-Ruh* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 1982), sid. 55–110.
35. Muslim, *Sahih Muslim*, kitab al-fitan, hadith 2901.
36. Abu Dawud, *Sunan Abu Dawud*, hadith 4284; at-Tirmidhi, hadith 2231.
37. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-anbiya', hadith 3448; Muslim, kitab al-iman, hadith 155.
38. Al-Qurtubi, *al-Tadhkira fi Ahwal al-Mawta wa Umur al-Akhira* (Kairo: Maktabat al-Safa, 2001), 2:68–80.
39. Al-Suyuti, *al-Itqan fi 'Ulum al-Qur'an* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 1996), 2:316.
40. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-riqaq, hadith 6527.
41. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-riqaq, hadith 6531.
42. Muslim, *Sahih Muslim*, kitab al-iman, hadith 194 (hadith al-shafa'a al-'uzma).
43. Ibn Kathir, *al-Bidaya wa al-Nihaya*, 1:86.
44. Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, kitab al-riqaq, hadith 6573; Muslim, kitab al-iman, hadith 183.
45. Ibn Taymiyya, *Minhaj al-Sunna al-Nabawiyya* (Kairo: Dar al-Faruq, 2002), 2:115.
46. Al-Qurtubi, *al-Tadhkira*, 3:200–240; Ibn Kathir, *al-Bidaya wa al-Nihaya*, 2:298.
47. Al-Ash'ari, *al-Ibana 'an Usul al-Diyana* (Medina: al-Jami'a al-Islamiyya, 1975), sid. 56; Al-Maturidi, *Kitab al-Tawhid* (Beirut: Dar al-Mashriq, 1970), sid. 87.
48. Al-Tahawi, *al-'Aqida al-Tahawiyya*, paragraph 68.
49. Ibn Abi al-'Izz al-Hanafi, *Sharh al-'Aqida al-Tahawiyya* (Beirut: Mu'assasat al-Risala, 1988), sid. 397–412.

Bibliografi

Primärkällor

- Al-Ash'ari, Abu al-Hasan. *al-Ibana 'an Usul al-Diyana*. Medina: al-Jami'a al-Islamiyya, 1975.
- Al-Bukhari, Muhammad ibn Isma'il. *Sahih al-Bukhari*. Red. Mustafa Dib al-Bugha. Beirut: Dar Ibn Kathir, 1993.
- Ibn Hanbal, Ahmad. *Musnad Ahmad*. Beirut: Mu'assasat al-Risala, 2001.
- Ibn Majah, Muhammad ibn Yazid. *Sunan Ibn Majah*. Red. Muhammad Fu'ad 'Abd al-Baqi. Kairo: Dar Ihya al-Kutub al-'Arabiyya, n.d.
- Muslim ibn al-Hajjaj. *Sahih Muslim*. Red. Muhammad Fu'ad 'Abd al-Baqi. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-'Arabi, n.d.
- Al-Nasa'i, Ahmad ibn Shu'ayb. *Sunan al-Nasa'i*. Red. 'Abd al-Fattah Abu Ghudda. Haleb: Maktabat al-Matbu'at al-Islamiyya, 1986.
- Abu Dawud al-Sijistani. *Sunan Abu Dawud*. Red. Muhammad Muhyi al-Din 'Abd al-Hamid. Kairo: Dar al-Fikr, n.d.
- Al-Tahawi, Abu Ja'far. *al-'Aqida al-Tahawiyya*. Red. 'Abd Allah ibn 'Abd al-Muhsin al-Turki. Kairo: Dar Hajr, 1994.
- at-Tirmidhi, Muhammad ibn 'Isa. *Jami' at-Tirmidhi*. Red. Bashshar 'Awwad Ma'ruf. Beirut: Dar al-Gharb al-Islami, 1996.

Klassiska fiqh- och teologiverk

- Ibn Abi al-'Izz al-Hanafi. *Sharh al-'Aqida al-Tahawiyya*. Beirut: Mu'assasat al-Risala, 1988.
- Ibn Kathir, Isma'il ibn 'Omar. *al-Bidaya wa al-Nihaya*. Beirut: Dar al-Fikr, 1986.
- Ibn Kathir, Isma'il ibn 'Omar. *Tafsir al-Qur'an al-'Azim*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 1998.
- Ibn al-Qayyim al-Jawziyya. *Kitab al-Ruh*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 1982.
- Ibn Qudama al-Maqdisi, Muwaffaq al-Din. *al-Mughni*. Kairo: Maktabat al-Qahira, 1968.
- Ibn Rajab al-Hanbali. *Ahwal al-Qubur*. Kairo: Dar al-Iyman, 1985.
- Ibn Rushd al-Hafid. *Bidayat al-Mujtahid wa Nihayat al-Muqtasid*. Kairo: Dar al-Hadith, 2004.
- Ibn Taymiyya, Taqi al-Din. *Minhaj al-Sunna al-Nabawiyya*. Kairo: Dar al-Faruq, 2002.
- Al-Maturidi, Abu Mansur. *Kitab al-Tawhid*. Beirut: Dar al-Mashriq, 1970.

- Al-Mawsili al-Hanafi, 'Abd Allah ibn Mahmud. *al-Ikhtiyar li-Ta'lil al-Mukhtar*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 2010.
- Al-Nawawi, Yahya ibn Sharaf. *al-Majmu' Sharh al-Muhadhdhab*. Jedda: Maktabat al-Irshad, n.d.
- Al-Qurtubi, Muhammad ibn Ahmad. *al-Tadhkira fi Ahwal al-Mawta wa Umur al-Akhira*. Kairo: Maktabat al-Safa, 2001.
- Al-Suyuti, Jalal al-Din. *Sharh al-Sudur bi-Sharh Hal al-Mawta wa al-Qubur*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya, 2002.
- Al-Tabari, Muhammad ibn Jarir. *Jami' al-Bayan 'an Ta'wil Ay al-Qur'an*. Beirut: Mu'assasat al-Risala, 2000.